

OVČARSTVO KOD HRVATA U RUMUNJSKOJ ŽUPANIJI CARAS — SEVERIN

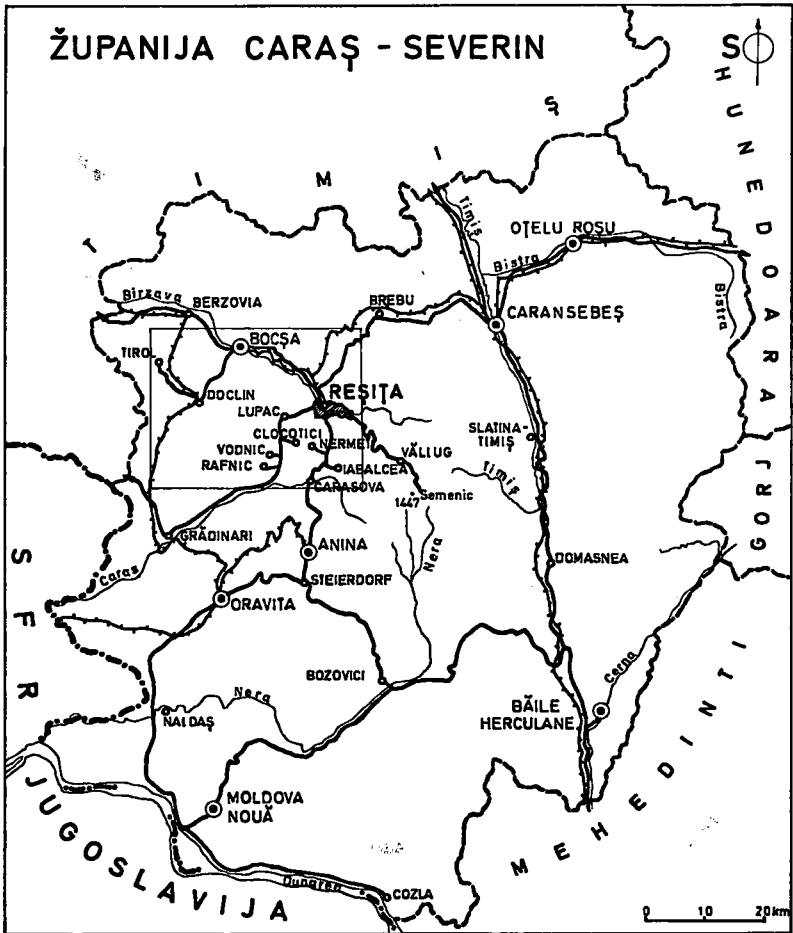
UVODNA INFORMACIJA

Najveći broj hrvatskog življa u Socijalističkoj Republici Rumunjskoj nastanjen je na području Caras-Severinske županije (Judetul Caras-Severin) koja svojim jugozapadnim i južnim dijelom dopire do granice SFRJ. Južno i jugozapadno od županijskog središta Ričice (Resita) nahodi se sedam sela napučenih našim sunarodnjacima, a ta su: Lupak (Lupac), Klokotić (Clocotici), Vodnik (Vodnic), Ravnik (Rafnic), Nermić (Nermet), Jablča (Iabalcea) i Karaševo (Caraseva). Najbliže selo Ričici je Lupak (manje od 10 km), a do najudaljenijega Karaševa ima od Ričice 20 km. U Tirolu, selu udaljenom od Ričice oko 30 km u zapadnom pravcu, živi također nekoliko desetaka hrvatskih obitelji.

Sva ta sela, osim Tirola, smještena su u dolovima koje čine zapadni obronci Semeničkog gorja (Muntii Semenicului). Kroza svako selo protječe potok koji se najčešće zove kao i selo: Vodnička reka, Nermićka reka, Ravnička reka, Lupak i Karaš. Svako selo sastoji se od jednog ili više sokaka koji se steru obično kroz dno doline, pa su kuće poredane u ravnici. Sjeverni dio Jablče, središnji dio Ravnika i istočni dio Karaševa pružaju se brijegom. Oko sela, po ravnicima, steru se polja i sjenokoše, a po brdovitim stranama, koje se u većini sela dižu odmah iza kuća i okućnica, šire se voćnjaci zasađeni šljivom, jabukom, kruškom i trešnjom. Dalje su otuda, među šumarcima, sjenokoše i pašnjaci, a na istok, idući prema Semeniku, gdje su bregovi viši, steru se također pašnjaci, te šume. Nedaleko od Karaševa, dio Semeničkoga gorja je stjenovit.

Najveći broj kuća u ovim selima građen je u prošlim desetljećima, i to od kamena, drveta i opeke. Njihova pročelja oličena su često vrlo živim bojama. Nad drvenim, a u novije vrijeme i nad metalnim ulaznim vratima, nalazi se natkrovak. Gospodarske zgrade poredane su u dvorištima koja nisu baš prostrana, a građene su od istoga materijala od kojega su i kuće. Do Lupaka, Vodnika, Klokotića i Karaševa dolazi se iz Ričice asfaltiranim cestama. Od njih se računaju makadamski odvojeci u ostala sela. Selo Tirol nalazi se u ravnicima, a oko njega su niski brežuljci. Tu potomci karaševskih doseljenika žive uz njemački i rumunjski živalj. U to veliko selo dolazi se asfaltiranom cestom od Bokše (Bocsa), iz južnoga smjera.

Karaševski Hrvati (rum. Carasovani, otud naziv Krašovani) žive ovdje od davnine. Legenda kazuje da je njihov stari zavičaj Bosna. Zapis o tome, na prvoj stranici jednog starog, ondje nađenoga molitvenika iz 1764. godine glasi: »U god. 1434. do 1443. jesu iz stare Turske Bosne Kraševci kako

NASELJA KARAŠEVSKIH HRVATA

— ŽELJEZNICA
 — CESTA

Bošnjaci ovamo došli i odonuda iz varoša Kruševac, Krušovci, Kruševe (Kreševo?) Kruševljani ili Krašovani ime donesli. Tako ne zovu se po vodi Karoševu, nego iz Turske Bosne po onoj varoši ili selu Kruševo (Kraševo?) zato Kruševani ili Kraševani.«¹

Doseljenjem bavi se i domaća narodna priča »Orlan« kazivača Đuređa Hacegana iz Nermića. U njezinu uvodu se kaže: »Kt je naša čeljad donešena otkuda iz druge krajine ovde je zemlja bila pusta (...) Kt smo naseljeni odavnak u ovaj kraj mi Karaševci smo sidili i uživali po koliba i tamo po polju, jedan ovde u kolibi s familijom, drugi ovde rodili decu i pazili marvu po bregov (...) Zato mi smo ovdijak sedam sela Karaševci koji govorimo hrvatski, a i sami ne znamo baš odabrano otkuda smo donešeni.«² Kazivač Ivan Beneduk iz Tirola, u priči »O doseljenju Karaševaka«, nešto je određeniji: »A naši stari su pripovedali da su izbegli, Karaševci bili zagubeni, su došli iz Kruševca iz turske Bosne. I onda su oni izbegli otuda i su se manuli u Velikim Karaševu.«³ Đurič Muselin iz Vodnika navodi: »Ja sam čuo od naši djedova da su naši pradjedovi se doselili između 1500—1600. godine (...) u naši bregovi i vode.«⁴

Njihov ekavski govor s primjesama ikavice je kosovsko-resavskoga tipa, pa dio predaka ovdašnjih naših sunarodnjaka zacijelo potječe iz kraja koji je zavičaj ovome govoru, a to je južna Srbija⁵. Pouzdani podaci o njima potječu od g. 1626., kad je Marko Bandulavić, franjevac provincije Bosne Srebrene, osnovao u tom kraju više pastoralnih postaja, a jednu i u Karaševu⁶. Fratri iz samostana u Olovu ovdje su se zadržali do kraja 17. stoljeća. Vezu ovdašnjeg življa s Bosnom navodi i Milenko S. Filipović⁷. Matične knjige župe u Kreševu za razdoblje od 1783—1820. g. sadrže nekoliko zapisa o doseljenim osobama iz Banata i Karavlaške. Upada u oči da je rudarsko zanimanje Kreševljaka bilo dijelom i zanimanjem karaševskih Hrvata.

Cijelo 18. i 19. stoljeće proteklo je uglavnom u šutnji o ovom našem narodnom otoku na tlu tadašnje istočne Ugarske. Vijesti o njima s početka ovog stoljeća spominju nalete madžarizacije⁸ kojoj su karaševski Hrvati uspješno odoljeli.

U svojim radovima, objavljivanim u izdanjima Matice srpske u Novom Sadu, obavještavao je Jovan Živojinović južnoslavensku javnost o tim na-

1 Petar Vlašić: Hrvati u Rumunjskoj, putopisno-povijesne crtice s narodnim običajima, Beograd 1928, str. 16

2 Balint Vujkov: Cvjetovi mečave, hrvatske narodne pripovijetke iz Mađarske, Rumunjske, Austrije i Čehoslovačke, Zagreb 1971, str. 396

3 Balint Vujkov: Ondje, str. 396

4 Pismeno priopćenje imenovanoga autoru 5. IV 1980.

5 Vidi o tome Petar Skok: Petrovici Emil — Graiul Carasovenilor (govor Krašovana), Studiu de dialectologie slava meridionala, Bucuresti 1935. Južnoslavenski filolog XVII, knjiga I—IV, Beograd 1949/50, str. 253—259

6 Emanuel F. Hoško: Djelovanje franjevaca Bosne Srebrene u Slavoniji, Srijemu, Ugarskoj i Transilvaniji tijekom XVI. i XVII. stoljeća (u zborniku Povijesno-teološki simpozij u povodu 500. obljetnice smrti bosanske kraljice Katarine, Sarajevo 1979), str. 106—107

7 Milenko S. Filipović: Prilog poznavanju veza između Krašovana i Bosne, Zbornik za društvene nauke Matice srpske 42, Novi Sad 1965, str. 121—124

8 Hinko Sirovatka: Hrvati u Rumunjskoj, Jutarnji list, 24. XII 1935, Zagreb, str. 8

šim sunarodnjacima: o njihovu govoru, onomastici, običajnoj baštini i zanimanju⁹.

U vremenu između dva rata, tada već u novoj državi Rumunjskoj, karaševski su Hrvati u svojim konfesionalnim osnovnim školama imali nastavu na svom materinskom jeziku. Ta okolnost, povoljna za čuvanje narodne posebnosti, još je više dobila na značenju sklapanjem jugoslavensko-rumunjske školske konvencije 1933. g. Po slovu tog ugovora stigli su u ovaj kraj 1936. g. hrvatski učitelji iz Jugoslavije i na tamošnjim se hrvatskim školama zadržali sve do 1948. g. kad su zbog prilika, izazvanih ibeovskom politikom rumunjskih vlasti morali napustiti zemlju. U školama koje pohađaju djeca karaševskih Hrvata naš se jezik od početka 60-ih godina uči kao jedan nastavni predmet.

ZANIMANJA

Brdovito tlo, njegov sastav i klimatski uvjeti učinili su da se tamošnji svijet oduvijek bavio uzgojem stoke, pretežito ovaca, te voćarstvom. Prema informaciji Ivana Peje, učitelja iz Klokočića, koja potječe s početka 30-ih godina, tamošnji se živalj nije u prošlosti običavao baviti poljodjelstvom. On izrijeком kaže: »Svoje zemlje kod kuće (u nizinama rijeke Karaš) nisu obrađivali, ali za svjetskoga rata, i od tada, bave se poljodjelstvom, te im zemlja dosta dobro rodi.«¹⁰ Na svojim malim parcelama u nižim dijelovima hatara, oko Karaša, Toplice, Lupaka, Ravničke, Nermičke i Vodničke reke, te uz magistralnu cestu koja od Ričice preko Lupaka vodi k jugu prema Oravici (Oravita) i Naidašu (Naidas), siju kukuruz, zob, te nešto manje pšenicu, što sve daje skromne prinose. Naprotiv, svi autori koji su o njima pisali, ističu bavljenje tih ljudi voćarstvom. Tako rečeni Ivan Peja na istom mjestu kaže da su tržišta za njihove voćarske proizvode bili gradovi »... Vršac, Bijela Crkva i Pančevo. Ako svoje proizvode nisu mogli prodati za novac, zamijenili su ih u južnim krajevima županije Timiš-Torontalske za hranu.« O tim trgovačkim pohodima na jug Jovan Živojinović kaže: »... te oni našim Banaćanima poznati njihovi jabučari i šljivari, koji sa svoja dva voćića u kolima zaredaju od sela do sela prodavajući »more patrio« »šljive za brašno — utakmice« i viču: »Hajde jabolke, jabolke!«¹¹ Vrijeme odlazaka u južne krajeve županije radi trgovine prestalo je po svršetku I. svjetskog rata, no voćarenje za domaće potrebe i za tržnice u Ričici i Anini i danas je karaševska stvarnost. Na tržnicama tih industrijskih i rudarskih središta karaševsko voće, trešnje navlastito, vrlo je cijenjeno.

Zbog slabije paše ovdje su ljudi i prije, a tako je i sada, držali malo goveda. Gotovo svaka kuća imala je samo po par volova, po jednu do dvije krave, po jedno, dvoje junadi. Napasivali su ih, kao što to i danas rade, na pašnjaku (blizu samoga sela) koji zovu *izlaz*. Svaka kuća oduvijek je, za

9 Jovan Živojinović: Krašovani, Letopis Matice srpske, sv. 241—246, 1907, Nađeno draže izgubljeno, Kalendar Matice srpske 1908, Kroz južni Banat, Letopis Matice srpske, sv. 295, Novi Sad, 1909

10 Hinko Sirovatka: Ondje, str. 8

11 Jovan Živojinović: Krašovani, Letopis Matice srpske, sv. 243, Novi Sad, 1907, str. 53

vlastite potrebe, držala po koje svinjče. Konja je u prošlosti bilo manje, a danas ih je više. Oni im služe za rad u polju i prijevoz, za dovoz sijena i drva i za mnoge druge poslove. Treba reći da su stanovnici svih tih sela i danas individualni poljoprivrednici. Njihovi mali posjedi od 6—10 jutara zemlje i dalje su u njihovu privatnom vlasništvu. Kolektivizacija obradive zemlje, u sklopu preobrazbe rumunjskog sela, izostavila je ove posjede, jer se na njihovim parcelama ne bi mogle primjenjivati znatnije agrotehničke mjere u svrhu dobivanja većih uroda.¹²

Ovaj je svijet u prošlosti tražio posla i u obližnjim rudnicima željeza i ugljena u Ričici i Anini. Tu je pojavu zabilježio Jovan Živojinović, kad je početkom ovog stoljeća pohodio taj kraj. Govoreći o putovima i stazama iz Anine u Karaševo, kaže: »...jer i Krašovani rudari i Krašovanke što dolaze na trg, dolaze uvek prekim putem peške«. Kao kuriozitet autor navodi malo dalje da ga »...naročito iznenadiše ličke kape i bošnjački fesovi...«¹³. Očito je da se radilo o brojnoj radnoj snazi koja se u rudnike i talionice slijevala iz udaljenih krajeva stare Monarhije.

Svoje zaposlenje u ričičkim željezarama i okolnim rudnicima nalazi danas najveći broj postojeće muške radne snage toga kraja. Drži se da je čak 80% radno sposobnih muškaraca tih sela zaposleno u navedenim djelatnostima. Najveći broj njih ostao je u svojim selima, u rodnim kućama i obiteljima, pa na rad putuje svakodnevno, u tri smjene, autobusima. U novije vrijeme kreće za muškarcima i mlađi ženski svijet. Po povratku s posla iz grada rade na svojim poljima, sjenokošama i oko stoke, pa je kombinirano gospodarenje u selima karaševskog kraja očita stvarnost.

OVČARSTVO

Temeljno zanimanje karaševskih Hrvata sve do kraja II. svjetskog rata i prvih poratnih godina bilo je ovčarstvo. Ono je bilo osnovna grana privređivanja, temelj egzistencije. Brojem ovaca mjerilo se materijalno stanje kuće, a time i prestiž u selu i kraju. Ovčari su bili posebno cijenjeni, a uvažavanje njihova poziva nije bilo manje od onoga seoskoga kneza. Uz ovčarstvo su bili vezani i neki običaji koji se dijelom prakticiraju i danas.

U razmatranju ovčarstva među karaševskim Hrvatima ostajat ćemo pretežno u hatarima sedam njihovih sela kraj Ričice. O istoj toj grani narodnog privređivanja u Tirolu znamo tek toliko da su se u ovom selu, osnovanom 1812. g.¹⁴, ljudi bavili ratarstvom i vinogradarstvom, dok im je stočarstvo, uključujući tu ovčarstvo, bilo sporedno zanimanje. Nisu, dakle, držali puno ovaca, a kako su bili okrenuti radu na svojim plodnim poljima, ovčare su dovodili iz karaševskih sela. Njih su pod jesen plaćali u naravi, pšenicom i kukuruzom¹⁵.

12 Stjepan Krpan: Ovčarstvo — drevno zanimanje karaševskih Hrvata u Rumunjskoj, Matica — Iseljenički kalendar 1982, Zagreb, str. 216

13 Jovan Živojinović: Kroz južni Banat, Letopis Matice srpske, sv. 255, Novi Sad, 1909, str. 48

14 Balint Vujkov: Ondje, str. 14—15

15 Pismeno priopćenje Đuriča Muselina autoru 6. X 1982.

Broj kućanstava, žitelja i ovaca u karaševskom kraju 1979. g. pokazuje slijedeća tablica:

SELO	BROJ			NAPOMENA
	KUĆA	STANOVNIKA	OVACA	
Lupak	200	1100	1820	Općinsko središte za ovo i slijedeća tri sela.
Klokotić	200	1200	1020	
Vodnik	96	500	500	
Ravnik	150	780	840	Općinsko središte za ovo i dva slijedeća sela.
Karaševo	500	2830	8000	
Nermić	140	730	900	
Jablča	52	309	300	
Svega	1341	7449*	13380	

POSLOVI OKO OVACA I NEKADASJNI OBICAJI

Neki poslovi oko ovaca bili su praćeni određenim običajima, kao njihovim sastavnim dijelovima: to su *kukanje* — *odkukanje ovaca*, *smerljanje* i prestanak mužnje ovaca. Tome su prisustvovali, na pašnjaku kraj koliba, svi članovi obitelji koje su udružile svoje ovce u zajedničko stado¹⁶. Stado su čuvali, ovce muzli i svu drugu brigu o njima vodili ovčari kojih je prije bilo pet na jedno stado. Dužnosti su bile podijeljene. Prvi ovčar bio je *vataav* ili *teftedar*. On je za povjerenost mu stado bio odgovoran vlasnicima ovaca, a njemu su pak odgovarali ostali ovčari. Dužnost *mlzničara* bila je da muze ovce muznice — *mlznice*. *Jalovinar* je napasivao onaj dio stada koji se sastojao od ovaca jalovica, dakle od onih koje se nisu muzle. *Jaganjčar* je čuvao sve janjce toga stada, a *teračak*, obično najmlađi ovčar, imao je zadatak da natjeruje ovce na mužnju.

Početak poslova s ovcama u novoj godini padao je nekad na Đurđevdan (6. svibnja, po starom kalendaru). Domaćica, pošto je dan uoči toga spremila dosta jela, kretala je tog jutra s kućegazdom i drugim ukućanima, s košarom na glavi, k ovcama na *izlaz*. Sve ovce muznice jednog stada bile su zatvorene u toru za mužnju, u *strugi*, a među njima je stajao *teračak* (terač). Gospodari, koji su uza se obvezno imali čuture s rakijom, povukli su prije mužnje gutljaj i ovako nazdravljali: »U ime Božje i svetoga Đurđa, u zdravlje ovaca, ovčara i domaćina!« Kroz uski prolaz propuštao je *teračak* jednu po jednu ovcu, a gospodari, koji su sjedili pred tim prolazom, kad bi svoju ovcu prepoznali prihvatili bi je i pomuzli. Svaka je ovca, izlazeći iz struge, prelazila preko sjekire i željezne lopate sa žarom i tamjanom kojim su se kadile ovce i gospodari koji su ih muzli. U muzlici svakoga od njih ležao je na dnu srebrn novčić, a ako je neki imao na ruci srebrn prsten, nije trebao stavljati novčić u muzlicu. Nakon što bi pomuzli ovce, stavili bi na izlaz iz struge vjedricu s mlijekom na koju bi položili kolač — pletenicu, a na nj vijenac od tankog vrbova pruta s lišćem, s nešto upletena peršina, kopriva i mlječike. Pošto bi kolač premazali mlijekom, stala bi 2—3 muškarca u strugu, a 2—3 žene pred strugu, tako da je među njima stajao lonac s kolačem i vijencem. Svaka bi strana stavila na to ruke, na što bi muški i ženske tri puta naizmjenice povikali *kuku* i *odkuku*. Raskinuv-

* Više desetaka obitelji karaševskih Hrvata živi u obližnjim gradovima, najviše u Ričici.

16 Jovan Živojinović: Krašovani, ondje, str. 52—56.

ši kod trećeg povika i kolač i vijenac, pogledali bi što je kome trganjem dopalo. Ako bi u ženskim rukama ostalo više kolača i vijenca, rekli bi da će dogodine biti više ženskih janjaca, i obratno — ovce će ojanjiti više muške janjadi, ako je više kolača ostalo u muškim rukama. Vrbovina u vijencu, kopriva i peršin trebali su označiti veću plodnost ovaca i brz rast janjaca, a mlječika je trebala osigurati veću dojnost ovaca.

Kad je to bilo gotovo, jedna je domaćica zagrabila velikom žlicom mlijeko, te izabravši ravno mjesto na ledini, polila ga govoreći: »U ime Božje, svetom Đurđu za zdravlje stada.« Nju su u tome slijedile druge žene. Prostrvši na izabranom mjestu stolnjak, poredala je domaćica po njemu zdjele s hranom. Bila je tu čorba, kuhana svinjetina s kiselim paprikom ili kras-tavcima, sarma, kolač perka, te proja ili malaj i kruh. Za stolove na travi postavljene u nizu posjedali su svi sudionici događaja, pa pošto ih je jedna starija žena okadila tamjanom, jedan je vremešniji muškarac podi-gavši čuturu s rakijom rekao: »Da pijemo u ime Božje, što nam je dao da doživimo ovaj dan.« — »Ovo neka je svetom Đurđu, da nam čuva stado.« — »Ovo neka bude časnom krstu i Bogu i pomolimo se!« Nakon svakog zaziva muškarci su, otkritih glava, pili iz svojih čutura. Potom su se svi glasno po-molili, pa onda posjedali svatko za svoj stol na travu i počeli jesti. Za vrijeme jela ovčari su obilazili stolove i molili da im se dade jela koje će im dostajati do slijedećega skupa, do smerljanja, što će se održati u idući ponedjeljak, srijedu ili subotu. Nakon jela svi su se naglas opet pomolili.

Polivanje je bio posljednji čin ovoga skupa. Prisutni mladići nastojali su da vodom iz svojih kablica poliju djevojke ili mlade žene.

Povratak kući u predvečerje toga dana znao je biti popraćen pjesmom, a nekad i svirkom.

Smerljanje je drugi posao vezan uz ovce¹⁷. U osnovi te imenice nalazi se glagol »meriti«, pa riječ »smerljanje« označuje radnju koja se sastoji u iz-mjeri godišnjega kvantuma mlijeka koje će dobiti svaki gospodar od toga dana pa do Velike Gospe (15. VIII), odnosno sv. Mihovila (29. IX). I za taj dan svaka je domaćica kod kuće spremila uglavnom ista jela koja su imali kad su odkukali ovce. Doda se jedino još pečena janjetina, priređena toga dana na samom mjestu gdje se obavlja smerljanje.

I toga dana muze svaki gospodar svoje ovce sâm. U muzlicu se opet stavlja srebrn novčić. Svaki gospodar sjedi pred strugom, a iza njega je u zemlju zaboden kolac, o kojemu visi njegova čutura s rakijom. I tom je prilikom najstarija žena okadila mjesto gdje se vrši mužnja. Pomnim do-jeanjem nastojao je svaki gospodar da namuze što više mlijeka, jer će o to-me ovisiti njegova dobit. Kad pomuzu sve ovce, svaki izmjeri u prisutnosti ovčara svoje mlijeko. Od svake izmjerene *oke* dobit će gospodar tijekom godine deset oka, i to tri puta, no ne uzastopce. Mlijeko će se svakom vlasniku ovaca u tom stadu dijeliti po redu, a gospodar kojega taj red za-padne, za to vrijeme hrani ovčare. Onaj gospodar koji je na smerljanju izdvojio najviše mlijeka, dobiva prvi mlijeko od ovaca iz cijeloga stada. Za njim redom slijede ostali.

17 Vidi Stjepan Krpan: Ovčarstvo..., ondje, str. 215

Mužnja ovaca trajala je obično do Velike Gospe, a od tada pa do Miholja dobivao je mlijeko samo onaj gospodar čiji je ukučanin jedan od ovčara. Prva dva, tri dana po smerljanju prodalo se sve mlijeko, odnosno od njega dobiveni sir, i za taj se novac kupovala sol za sve ovce u stadu. Danom smerljanja prestajali su janjci sisati.

Čašćenje jelima i pićem, kakvo je bilo na prethodnom skupu, ponavljalo se i sada. Povratak kući bio je obično popraćen pjesmom.

Na Miholje, kad je prestajala svaka mužnja ovaca, sastajali su se njihovi vlasnici kod kolibe, pa su se znali pogostiti kako su to već prije u dva maħa radili. Tada su se posljednji puta pomuzle ovce, i gospodarska godina, što se tiče ovaca, bila je završena.

Ti poslovi oko ovaca, obavljani kraj koliba i struga, te običaji koji su uz njih bili prakticirani, održali su se do kraja međuratnog razdoblja. Nakon drugog svjetskog rata došlo je do pojednostavljenja nekih poslova, kao i do napuštanja dijela običaja vezanih uz poslove oko ovaca. O tome će biti riječi kasnije.

OVCAR NEKADA

Rekli smo da je u toj sredini ovčar bio vrlo poštovana osoba. To je trajalo tako od davnine, pa sve do prvih godina nakon II. svjetskog rata, kad su stare vrijednosti počele zamjenjivati novima.

U starije vrijeme ovčarevu su odjeću izrađivale žene u njegovoj kući. Kupovni su bili samo opanci i šešir, zvan *klebec*. Poduža košulja i gaće bili su izrađeni od lana i konoplje. Na košulju je dolazio *oklopac*, kratak

Obitelj Milje Birte iz Klokočića, oko 1935. g. Prvi slijeva u drugom redu stoji njegov sin Petar koji je velik dio svog života proveo kao ovčar.

kožuh od ovčje kože, bez rukava. Na to je ovčar oblačio vuneni kaput, *jan-ger*, a zaogrtao se vunenom kabanicom ili *suknjom*. Kad je bilo hladnije, na sve je stavljao dugačak kožuh. Kaput i kabanica bili su sašiveni od vune na sukna, *klašnje*, što je dobiveno tkanjem kraćih vunenih niti. U ruci je imao bič i štap. Pod jesen, kad o podne nije tjerao ovce u *položiste*, tor u kome su spavale, nosio je preko ramena torbu i u njoj jelo.

Karaševski ovčar ušao je u narodnu priču i pjesmu. On je u njoj najčešće mlad, jak, veseo, naočit, pa se takav sviđa djevojkama, no ne samo njima. Tako će se mladi ovčar Đuređ oženiti s — vilom. Priča o njemu kaže: »Malaj i krmpiri je pekal pod cstom, a bil je jak, bacil buzdugan do trećoga otara. Bil je jak i povesel, stvoren da popeva i zasviri. Sejdan fluril, sutra popeva, pojutra sviri u svirelu. Klebec nakrivi, sve mu begenelo (...) St mladi ovčar zafluril, zasviral u svirele i pričme da popeva, a iz šume dođe devka zlatnom kikom. Došla iz brega i celiva mladog fofleja, mladog ovčara. (...) Popeva i veli: »Kt biste primnuli mene, ja se ne bi vrnula u šume.« A nena: »Da si nim zdrava!«¹⁸

Na pašnjacima u Semeniku, daleko od kuće, ovčar je bio slobodan. A u Valjugu, dalekom selu, bilo je lijepih djevojaka, Rumunjki. Ljubav je bila neizbježiva: »On kt je bil mlad dete okol devetnajst do dvadeset godine, je bil u šumi ovčar. (...) I tamo kt je bil ovčar on se je našal s jenom devkom lepom, tamo se on straja jenom Valjužankom, su se voleli i ona njega i on nju, i tako su bavili celu godinu do jeseni.«¹⁹

Ovčar je u priči dopro i do samoga cara. »Onda počuje ovčar će kod cara se rodi carica već treći put i koj bi se našal da to dete sačuva, dobije blago. To je bil većem treći rođaj što u rođaju odnese nešto dete. Ovčar ode s kućetom i se pogodi kod cara...«²⁰

Ljubavima ovčara po dalekim bregovitim pašnjacima Semenika nije bilo kraja. Tako Andrija, momče od 17 godina, idući jednom na izvor po vodu »je sel na kamen poret studenca, jedanput kt se ozrne vidi devku. U tej ma' kt je vedel devku mu bilo jako drago za nju (...) i toliko su se govorili i milovali dokle devka mu na ruka zakuja. Kt je zakujala on je vedel će ima železni zubi...«²¹ Dakle, i opet vila!

Ovčar suobraća i sa sv. Petrom, kad je ovaj s Bogom hodio po svijetu. Njega, naime, sv. Petar pita: »Ovčare, molim te digni sel!« — »A šta laš sa mnom?« — »Pa de da nim pokažeš koj put ide najblizu u to selo.«²²

Ovčar je ušao i u karaševsku narodnu pjesmu:

*Ovce čuva Jovan i Jovanka,
ovce čuva bratac i sestrice,
Jovan ovce, Jovanka jagance,
Jovan dipli, a Jovanka veze.
Kad je bilo okol polak dan,
Jovanku je zabolela glava,*

18 Balint Vujkov: Ondje, str. 353

19 Balint Vujkov: Ondje, str. 345

20 Isto, ondje, str. 407

21 Isto, ondje, str. 403—404

22 Isto, ondje, str. 349

pa je bratu tiho besedila:
 Daj mi brate, u dipla vodice
 da s' umijem moje belo lice.
 To je bratac seju poslušao,
 pa za vodu u goru išao,
 da Jovanka mije belo lice.
 Zasja lice kano žarko sunce!
 Alaj sejo, lepo lice tvoje,
 daj mi sejo da ga bratac ljubi!
 A moj brate zagrmilo na te!
 Kad je bila kćeri majka snaja?
 Kad je bila seja bratu ljuba?
 Naljuti se Jovanče čobanče,
 mahnu sabljom, odseče joj glavu.
 Mrtva glava, jezik progovara:
 Alaj brate, što si uradio,
 šta si mene mladu pogubio?
 Pitat će te naša stara majka,
 de je tvoja sestrice Jovanka.
 A ti majki ovako govori:
 Vezak vezla, iglu izgubila,
 pa ostade iglu da potraži,
 od Petrova do Mitrova dana,
 dok se skupi sva u polju hrana.²³

Razgovor ovaca s ovčarom iznosi slijedeća pjesma:

Zafluri mi mladi Đurđu,
 rano, rano prid ovcam.
 Čujete li bele bale,
 što vam Đurič kaže,
 da će Đurič vas da mane.

Neka Đurđu, molimo te,
 neka nas da maneš.
 Po ženskim smetlišću
 travu da pasemo,
 po ženskim koritam'
 vodu da pijemo.
 Neka Đurđu, molimo te,
 neka nas da maneš!

Zadipli mi mladi Đurđu,
 jutro, jutro prid ovcam!
 Čujete li bele ovce,
 što vam Đurič veli,
 da će Đurič, da će Đurič
 sad vas da ostavi.

23 Autoru je ovu pjesmu pismeno priopćio Đurič Muselin, 5. IV 1980, po zapamćenju Line Moldovan, r. g. 1927, iz Vodnika, a prvi ju je u selu pjevao Nikola Hoca (Lukica) koji je u I. svjetskom ratu kao vojnik služio u Bosni, i tu pjesmu, misli se, odonud donio.

*Nemoj Đurđu, molimo te,
da nas ti ostaviš.
Po ženskim smetlišću
travu da pasemo,
po ženskim koritam'
vodu da pijemo.
Nemoj Đurđu, molimo te,
da nas ti ostaviš!²⁴*

Tugu ovčarice za nestalom braćom kazuje ova pjesma:

*Pasla mi je, pasla,
tanka Vlajenička,
bele ovce pasla
po visokim bregu.*

*Po visokim bregu,
po niskoj dolini
ovce je čuvala
i tužno plakala.*

*Otud ide momče,
momče neženjeno:
A zašto ti plačeš,
tanka Vlajenička?*

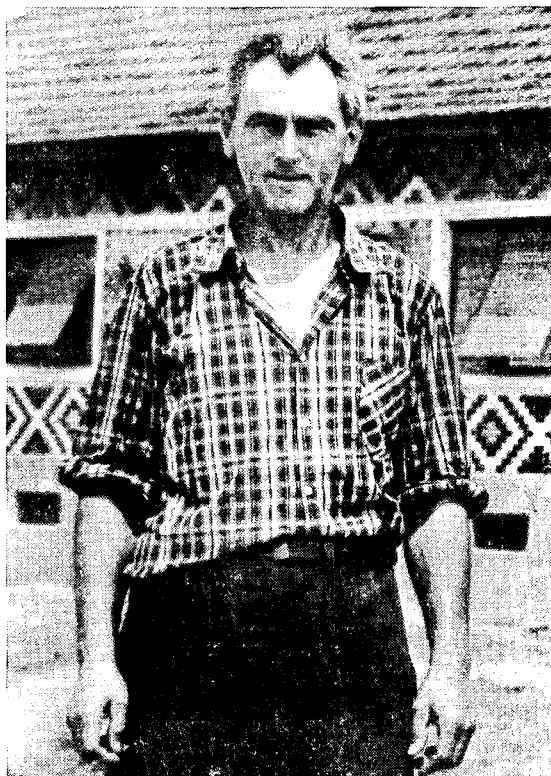
*Kako da ne plačem,
kad sam ja imala,
kad sam ja imala
tri brata rođena.*

*A sad sam ostala
kako samo drvevo,
kako samo drvevo
na visokim bregu.*

*Otkud vetar duva,
sve na mene duva,
kada kiša ide,
sve na mene ide.*

*Prvi mi je ošal
vojsku da vojuje,
drugi mi je ošal
turski boj da bije,
treći mi je ošal
harambaš da bude.*

*Sama sam ostala
kako samo drvevo,
kako samo drvevo
na visokim bregu.*

Đurić Muselin iz Vodnika. Snimljen 1979. g.

²⁴ I ovu je pjesmu autoru pismeno priopćio Đurić Muselin, 4. VII 1982, a kazivala ju je već rečena Lina Moldovan.

*Sa desnicom rukom
ovce savijala,
a sa šuvom rukom
suze otirala.*

*Jer sam ja imala
tri brata rođena,
sama sam ostala
kako samo drvo.²⁵*

Tako narodna priča i pjesma o karaševskom ovčaru, onome iz prošlih dana.

KUKANJE—ODKUKANJE OVACA, SMERLJANJE I OVCARI DANAS

Od kraja II. svjetskog rata i početka poratnog razdoblja broj ovaca u karaševskom kraju počeo se smanjivati. Došlo je, naime, do znatnijeg kretanja seoskih ljudi prema gradu kako bi tamo zauzeli brojna nova radna mjesta, otvorena u industrijskim pogonima, pretežito u Ričici. Taj grad na rijeci Birzavi, zvan i rumunjski Ruhr, poznaje rudarsko, talioničarsko i prerađivačko umijeće željeza još od davnine. Odlazak mlađih muškaraca iz karaševskih sela u grad dovodio je do smanjivanja stada ovaca i do sve rjeđe pojave da u ovčare idu mladići i mlađi ljudi. Zarada u tvornici nadomještala je manjak prihoda, nastao prorjeđivanjem ovčarskih stada, pa je život u ovim selima počeo utirati druge staze. Došlo je do toga da danas vlasnik ovaca obično ima 10—30 grla, dok su gospodari sa 50—100 ovaca vrlo rijetki. Smanjena stada sve rjeđe dopiru do dalekih predjela u Semeniku, a ti su preko Karaševa, Baja, Čerešnjaja, Velika padina, Kičor, Tri lipe, Prolaz i Ponikva. Zarašćuju i nekadašnje staze za Semenik preko rumunjskog sela Grlišta (Ghirliste), koje su vodile do Mogile i Mogilice, a preko Valjuga (Valiug) u Navis i Muncu.

Danas se kukanje—odkukanje ovaca vrši na Jurjevo (24. IV). Svaki gospodar obavlja to sam ili u nazočnosti svoje obitelji, na salašu, a ako ga nema, onda se to obavi kod kuće. Vlasnici ovaca iz nekih sela, kao oni iz Lupaka, Klokotića i Ravnika, i danas odlaze na kukanje—odkukanje sa svojim ženama koje sobom ponesu nešto jela da bi se ono, kao nekad, nakon obavljena posla blagovalo. S njima polaze i djeca, a kadšto i rodbina koja ne drži ovce, pa se kod kolibe, kad su obavili ono radi čega su došli, upriličili mala gozba. Kolač koji je domaćica za tu prigodu kod kuće ispekla, umijesila je bez *drožđa*, tj. kvasca. Vijenac je domaćica također ponijela, a splela ga je od tankih vrbovih šiba. On se stavlja na muzlicu s mlijekom, na izlaz iz struge. Na dnu muzlice leži srebrn novčić, kao i nekada. Potom se iz stada dovede najbolja ovca s janjetom nad muzlicu s mlijekom. Da bi ovca i janje mirovali, pridržava ih najstariji od prisutnih muškaraca. Zatim stane na jednu stranu ovce 2—3 dječaka, a na drugu stranu isto toliko djevojčica. Svi oni drže vrbov vijenac nad ovcom i kolač ispod nje. Tada dječaci poviču »kuku«, a djevojčice uzvrate s »odkuku«. Pri tom povlače svatko k sebi jednom rukom kolač ispod ovce, a drugom vijenac nad

²⁵ Kao i prethodne, i ovu je pjesmu autoru pismeno dostavio Đurić Muselin, 6. XII 1982, a kazivačica mu je bila Marija Blaž iz Vodnika, stara oko 60 godina.

njom. Kad na treći povik »odkuku« rastrgnu kolač i vijenac, ustanovljuju u čijim je rukama ostalo više. Ako su djevojčice bile u tome bolje sreće, dogodine će biti više ženske janjadi, i naprotiv, muške, ako je u rukama dječaka ostalo više kolača i vrbovine. U vijenac se danas ne upleću peršin, kopriva i mlječika. Sutradan se ovce predaju ovčarima koji dan uoči smerljanja odbiju janjce od sise.

Smerljanje se u današnje vrijeme obavlja jednog dana oko 1. svibnja, kako se gospodari već dogovore s ovčarima. Na taj dan ovce se rano istjera-

Lina Moldovan r. Hoca iz Vodnika s mužem Stjepanom
oko 1947. g.

ju na pašu, gdje ostanu do iza podneva, kako bi se dobro napasle, i kako bi gospodari mogli izdojiti što više mlijeka. Nakon što se ovce dotjeraju s paše i zatvore u strugu, a neposredno prije smerljanja, počinje najstariji ovčar naglas moliti Očenaš, a to prihvate i ostali ovčari i prisutni gospodari. Potom se na lopatu stavlja žar i na nj metne koje zrno tamjana, što jedan od ovčara nosi oko struge, zazivajući Boga, sv. Đurđa i sv. Vendelina da štite ovce od bolesti, pogibelji i vukova. Nato počinje svaki gospodar musti svoje ovce. Što koji namuze, to ovčari zapisuju. Način utvrđivanja i mjera izdojena mlijeka nije u svim selima danas jednaka. U Karaševu, primjerice, neki se gospodari nagode s ovčarima da sve mlijeko od smerljanja, pa u idućih trideset dana, pripada vlasnicima, a nakon toga ubiru ga ovčari. U Tirolu se nadojeno mlijeko prilikom smerljanja izmjeri vagom.²⁶ Za svaki kilogram mlijeka dobiju se tri mjere koje ovdje iznose po deset litara. Kad se svrši red, tj. kad vlasnici ovaca redom dobiju svoje mlijeko, onda se ponovno vrši smerljanje. Taj postupak »smerljanje — uzimanje« mlijeka ponavlja se dokle god se ovce muzu.

U karaševskim selima danas ipak prevaguje praksa da se ubiranje mlijeka za obje strane vrši tijekom cijelog ljeta, tj. od dana smerljanja pa do Velike Gospe, odnosno Miholja. Količina nadojenog mlijeka na smerljanju važe se, a jedinica mjere je *oka*, koja teži 1,25 kg. Od idućeg dana ovčari utvrđuju količinu nadojenog mlijeka kablicom od 10 *čumki* (1 *čumka* = 1,25 l), što približno iznosi 10 oka. Vlasnik ovaca dobit će za tu godinu tri mjere mlijeka od po 10 *čumki* za jednu oku izmjerena mlijeka na smerljanju, a to je 37 l po jednoj oki. To ovčari namire obično do Petrova (29. VI), a mlijeko iza toga međašnjeg dana pripadat će njima.

Rekli smo da danas nema mladih ovčara. Čuvanjem ovaca i drugim poslovima oko njih bave se danas mahom stariji ljudi, nerijetko i oni koji su nakon dužeg radnog vijeka, provedenog u tvornici ili rudniku, u mirovini. Obično se udruže njih dva do tri, pa zakupe stado od 200—300 ovaca, u kome na 15—20 ovaca dolazi po jedan ovan. Ovca se *mrlja*, mrka pri kraju druge godine, i kad se nakon četiri mjeseca nošenja *ujanji* (*ujagnji*), kad postane *janjica*, njoj je nešto više od dvije godine. Ako je pak dobro hranjena, do mrkanja dolazi i ranije. Ovan se ostavlja za rasplod do 6—7 godine, a iznimno i do 8—9 godine.

Od nekadanje ovčarske skupine danas postoje uglavnom samo muzničari, njih dvojica, a jedan od njih je vatač. Teračka unajme, pa ga posebno plaćaju. Jalovinara i jaganjčara danas nema.²⁷ Ovčarska odjeća danas je kupovna.

Ako je izlaz dalje od sela, jelo ovčarima priprema gospodar koji *bačuje*, tj. kojega je red da ubire mlijeko, da bi tu od njega pravio sir. Jelo se priprema u kolibi na ognjištu. Koliba zaprema jednu prostoriju, veličine otprilike 5 × 3 m, a građena je najčešće od kamena i drveta. Njezin dvostrušni krov pokriven je danas limom ili crijepom. Rjeđe su kolibe-skloništa, pletene od ljeskova pruća koje se opleće oko bagremova kolja, zabijenog u zemlju. Te su kolibice u tlocrtu kružne, a njihov stožasti krov pokriven je slamom ili sijenom. U kolibi se kuha mlijeko, krumpir, grah, *mandra* — pura od kukuruznog brašna. Nadalje, peče se slanina i kuha

26 Pismeno priopćenje Đuriča Muselina autoru, 6. X 1982.

svinjsko i ovčje meso. Ako su stada na izlazu koji je bliži selu, ovčarima donose jelo od kuća njihove žene ili neki ukućanin. Među starija ovčarska jela spada *mataj*, proja od kukuruznoga brašna, kao i *kulja* ili *mamaljuga*, vrst palente.

Ovčari nemaju pasa da im vraćaju ovce. Oni su neprestano uza svoja stada, a ovcama se obraćaju imenima kao što su Baluca (bjeloglava ovca), Kočina, Okiša, Kalina, Srbaka, Makuša i Krčura. Ovnovi nose ova imena: Sućak, Krčurin, Srbak, Bakalajin i dr. Dužnost je ovčara, uz čuvanje, i mužnja i šišanje ovaca. Ovdje se ovce šišaju dosta kasno, sredinom lipnja, zbog hladnih noći. Vuna je dosta slabe kakvoće. Kako po pašnjacima ima dosta žbunja, a u njemu trnja, to se u provlačenju ovaca kroza nj dosta vune očeše. Ovce se istjeraju dosta rano na pašu, tu ostaju do podnevnih sati, a onda ih tjeraju u položiste. Kad ovčari poručaju, istjeruju ovce ponovno na pašu. Stada se poje na potocima i izvorima. Ove potonje zovu *toplice*. Večerom ih gone kolibi da bi ih, pred strugom, pomuzli i potom utjerali u položiste. Od kasne jeseni, točnije od prvoga snijega, pa tijekom zime do Đurđeva, ovce su ili na salašu, u stajama i torovima, daleko od sela u Semeniku, gdje ih timari jedan od gospodarevih ukućana, hraneći ih sijenom, ili su pak u selu, opet u stajama i torovima. Ovce iz sela, pošto okopni snijeg, istjeraju na obližnje livade, a na Đurđevo, vidjeli smo, na izlaz. One koje prezimljuju na salašu ne idu prije Đurđeva na pašu.

PRAVLJENJE SIRA, NEKA JELA

Kad se ovce s večeri pomuzu, mlijeko se cijedi kroz platno i usipa u drvenu posudu *sirnjak*, veličine do 200 l. Toči se kablom od 10 čumki, pa se količina ulivena mlijeka u sirnjak tako i izmjeri. Da bi se mlijeko pretvorilo u sir, stavlja se u nj *sirište*. Ta smjesa spremi se u svakoj kući s jeseni, kad se kolju svinje. Svinjska se crijeva na sitno izrežu, stave u posudu u koju se uspe nešto kukuruzna brašna i soli, te ulije octa. To se izmiješa i stavi u dobro oprani i priređeni svinjski želudac, pa se zaveže i objesi u dimnjak da se suši. Kad se osuši, skine se i nožem razreže na dvoje. Potom se stavi u ćup sa sirutkom da se dobro namoči. Onda se uz vatru malo ugrije, pa se nešto te smjese uspe u sirnjak. Nakon pola do jednog sata mlijeko se *pociri*, tj. pretvori u sir. Taj slatki sir zove se *kaš*. On se izvadi u *cedilo*, rijetko platno u koje može stati 6—7 kg sira, te se objesi o klin u kolibi. Tako visi 3—4 sata, dok se sirutka posve ne iscijedi. Taj sir nosi se u cedilima kući u selo, na *nosilu*. To je štap, dug nešto više od jednog metra, a na svakom je kraju malo zarezan. Na krajeve štapa, na zareze, objesi se po jedno cedilo, i tako se na štapu, nosi preko ramena. To se radi kad sir treba prenijeti iz kolibe u seosku kuću koja nije daleko. Kad se sir donese kući, stavi se na stol, pa se izreže na komade i poslaže u čabar. Ako su ovce na salašu, daleko od sela, po sir se ide zaprežnim kolima, i on se

27 O kukanju-odkukanju i smerljanju danas, o ovčarima i proizvodnji sira obavještavao je autora više puta spominjani Đurič Muselin iz Vodnika, u svojim pismima tijekom 1981. i 1982. g. Manji dio informacija, poglavito onih o smerljanju, zabilježio je autor kolovoza 1979. g. u Karaševu (informator prof. Milja Radan), u Klokotiću (Đuređ Vatav, direktor škole), u Ravniku (Đurič Sokač), u Nermiću (Nikola Birta), u Jablči (Marjan Lugožan), te u Lupaku (Đuređ Šera, predsjednik općine).

u čabru prevozi kući. Čabar, pun komada sira, već kod kuće se poklopi drvenim poklopcem na koji se navali kamen od 10—15 kg. Obično u jedan čabar stane stotinu, a i više kilograma sira.

Od jedne mjere mlijeka (kabala = 10 čumki) napravi se 4—5 kg sira. Kaže se i to da se od 3 l mlijeka dobije 1 kg sira. Pod jesen, kad je paša bolja, dobiva se više sira no u proljeće.

Slani sir čuva se za zimu, a i za proljeće i ljeto. Ovčari prodaju sir onim seljacima koji ne drže ovce, ili ga iznose, kao i vlasnici ovaca, na tržnicu u Ričicu i Aninu, te udaljenija mjesta, gdje ga prodaju kao i ovce i jaganjce.

U domaćem jelovniku ovčje mlijeko ima važno mjesto. Ono se, rekli smo, kuha i jede s purom. Ovčari piju mlijeko nakon svakog obroka. Kajmak se jede s kruhom ili se na njemu peku slanina i jaja. Jede se i s lukom. Od slatkog sira, kaša, pravi se *balmoš*. Kaš se izmrvi prstima i stavi u posudu koja se postavi na vatru. Dok se kaš tako grije, miješa se žlicom. Uz grijanje i miješanje, kaš se pretvori u *debelo mleko*, a potom u balmoš, maslac. Kad se malo ohladi, može se jesti, obično s kruhom. *Tiganci* se prave od tijesta, umiješanog za pečenje kruha. Odvoji se 20—30 dkg tijesta, razvuče se valjkom na oko 1 cm debljine. Kaš se dobro izmiješa sa dvoje jaja, pa se to ravnomjerno raširi po razvijenom tijestu okrugla oblika na 6—7 cm do ruba. Na to se stavi drugo razvijeno tijesto, nešto manje od donjega, čiji se rubovi zavrnu na gornji sloj, kako sir ne bi ispadao. To se stavlja u tavu, *tiganju*, koja je prethodno namazana uljem ili maslom. Zatim se peče dok dobro ne porumeni. Tiganci se mogu praviti i od slanoga sira. Kolač *perka* pravi se kao i tiganci, samo se peče u tepsiji u krušnoj peći, ponajviše za blagdane.

ZAKLJUČNA RIJEČ

Uzgajanje ovaca bilo je u prošlosti središnje zanimanje među karaševskim Hrvatima. Na to su ih bile navele okolnosti tla, podneblja i drugi prirodni uvjeti. U poslu oko ovaca sudjelovali su izravno ili neizravno svi ukućani. Ovce su im to izdašno vraćale mlijekom, mesom i vunom. Domaća se prehrana zasnivala na ovčjem mlijeku i njegovim prerađevinama. Soljeni sir spremao se za dugu zimu, za proljetne i ljetne radove na polju. On se i prodavao, u selu i na tržnicama obližnjih gradova, kao i ovce, janjci i vuna. Od vune su vrijedne karaševske kućanice izrađivale gotovo svu svagdanju i svečanu odjeću za mušku i žensku čeljad. One su vunu prale, sušile, zimi je češljale, na grebenima je grebenale i slagale je po duljini. Dugu vunu prele su u tanke žice za osnovu, a kraću u deblje za potku. Tkale su je na stanovima, kako bi dobile platno za odjeću i pokrivače. Vidimo da je sav posao oko vune padao na leđa žena. No, sve što je ovca davala, moralo se iskoristiti. Da bi ovce bile site i gasne, te da bi općenito bile osigurane, vodili su brigu ovčari. Oni su bili neposredni izvršitelji želja i zadataka koje im je nalagala kuća. Njihov je ugled bio velik, pa je lik ovčara našao svoje mjesto u domaćoj narodnoj priči i pjesmi i tako prešao u svijet legende.

Drugi seljački poslovi u ovom kraju bili su u sjeni ovčarstva. To pogotovo vrijedi za ratarstvo. Vočarstvo je postojalo uz bok ovčarstvu i tako se održalo do naših dana. Bavljenje njime, međutim, nikad nije zapremalo razmjere koje je imalo ovčarstvo.

Broj ovaca u ovom kraju izražavao se desecima tisuća. Samo selo Karaševo imalo ih je u međuratnom razdoblju oko 30 000, a ostala sela još daljnjih oko 20 000. Te brojke nedvojbeno govore o opsegu uzgoja ovaca među karaševskim Hrvatima.

Ratne prilike i poslijeratne društveno-političke promjene u Rumunjskoj donijele su otvaranje tih do tada netaknutih sela prema gradu i novim tijekovima života koje je nudilo vrijeme. Dotadašnje privređivanje u ovim selima, zasnivano na ovčarstvu, počinje ustupati mjesto novim poslovima koji su donosili privlačljiviju zaradu. Blizi gradovi i njihove tvornice stali su privlačiti i karaševsku mušku radnu snagu, pa je došlo do smanjivanja i prorjeđivanja ovčjih stada. Zarada u tvornici zamijenila je prihode, do tada stjecane uzgojem ovaca. Ovčarsko zanimanje gubilo je privlačnost, jer potencijalni ovčari nisu kretali za stadima u Semenik, nego put Ričice, gdje su se uključivali u nova zanimanja, ona tvorničkoga radnika. Usta narodnog pripovjedača sve su rjeđe besjedila o dogodovštinama ovčarevim, jer su vrela na kojima su nastajale priče i pjesme stala presušivati. Ovčarstvo je u protekla tri i pol desetljeća palo s prvog mjesta na ljestvici zanimanja nešto niže. Ono je na putu da postane sporednim zanimanjem, jer karaševski gospodari drže sve manje ovaca, a i sve veći je broj kuća koje ovaca više uopće nemaju. Tako se ta djelatnost dvojako smanjuje. U svezi s time pojednostavljeni su neki običaji koji prate poslove oko ovaca. Vremenu koje je nesklono tradicionalnim zanimanjima u tim selima još uvijek se prkosi, pa je današnje ovčarstvo u karaševskih Hrvata stvarnost koju oblikuje naše doba.

Manje poznate riječi:

Bala — bjeloglava ovca; *buzdugan* — buzdovan; *cst* — vrst pokljuke; *če* — da; *dete* — sin, momak; *fofli* — momče; *kt* — kad; *lati* — htjeti; *malaj* — palenta; *manuti (se)* — ostaviti (se); *nena* — otac; *orlan* — orao; *otar* — hatar; *pričeti* — početi; *primnuti* — primiti; *sejd(a)n* — danas; *st* — sad; *zafluriti* — zafruliti, zasvirati u frulu; *zakujati* — zadrijemati.

SHEEP-HERDING AMONG THE CROATS OF CARAS — SEVERIN, ROMANIA

Summary

In the introduction the author describes the geographical setting of seven Croatian villages in Caras. He also gives oral histories of the immigration of Croats in the 15th and 16th centuries, as well as factors which helped maintain their ethnic identity.

The main traditional occupations of the Croats of Caras are sheep-herding and fruit-growing, while agriculture has only secondary and supplementary importance. Every household keeps one or two cows, several pigs and horses which replaced traditional oxen. Their small holdings (6 to 10 yokes) have not been collectivized. Presently, most men and some younger women are employed in local mines and still-mills to which they commute from their village homes.

The basic occupation of Croats from Caras until 1950's was sheep-herding, and it is still prominent. Households join their sheep into common herds watched by specialized shepherds. The accumulated milk is distributed to sheep-owners according to fixed rules. The yearly cycle of sheep-herding starts on St. George's (April 23rd) with elaborated ceremonies depicted here in detail. It ends on Michaelmass with another ceremony and feast. The rituals used to be much more elaborated, and the author gives both their earlier and post World War II forms.

The author also describes the dress and equipment of a shepherd, the presentation of shepherds in oral poetry and stories, the production of cheese and other dairy products, and the processing of wool.